

Artur Sobiela

Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Polska

artur.sobiela@ip.olsztyn.pl • <https://orcid.org/0000-0003-4288-9007>

Jerzy Sikorski, *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności*, Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Olsztyn 2023 i Jerzy Sikorski, *Nicolaus Copernicus in Warmia Chronology of his life and activities*, Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Olsztyn 2026

Jerzy Sikorski, *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności* [*Nicolaus Copernicus in Warmia Chronology of his life and activities*], Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Olsztyn 2023 and Jerzy Sikorski, *Nicolaus Copernicus in Warmia Chronology of his life and activities*, Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Olsztyn 2026

Jerzy Sikorski, *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności* [*Nikolaus Kopernikus in Ermland: Chronologie seines Lebens und Wirkens*, *Wojciech-Kętrzyński-Nordinstitut*], *Wojciech-Kętrzyński-Nordinstitut*, *Wojciech-Kętrzyński-Wissenschaftliche Gesellschaft*, Olsztyn 2023 and Jerzy Sikorski, *Nicolaus Copernicus in Warmia Chronology of his life and activities* [*Nikolaus Kopernikus in Ermland: Chronologie seines Lebens und Wirkens*, *Wojciech-Kętrzyński-Nordinstitut*], *Wojciech-Kętrzyński-Nordinstitut*, Olsztyn 2026

Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie aktywnie włączył się w obchody 550 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, proponując w 2023

roku czytelnikom ponad 300-stronicowe kalendarium życia i dzieła wielkiego astronoma autorstwa dr. Jerzego Sikorskiego – jednego z nestorów rodzimej kopernikologii. Praca ta ukazała się jako wspólne wydawnictwo Instytutu oraz Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Trzy lata później, dokładnie 19 lutego 2026 roku – czyli w 553 rocznicę urodzin mistrza z Fromborka – pojawiła się z kolei e-publicacja zawierająca anglojęzyczne tłumaczenie owej pracy dr. Sikorskiego, wzbogacona o drobne, acz interesujące, zwłaszcza dla wnikliwych badaczy życia i dzieła Kopernika, uzupełnienia. Świadczą one o nieustającym zainteresowaniu autora poszerzaniem stanu wiedzy własnej oraz czytelników o szczegółach życia wielkiego astronoma.

Obie wersje tej pracy – *Mikołaj Kopernik na Warmii* i *Nicolaus Copernicus in Warmia* – stanowią zwieńczenie wieloletnich badań autora nad osobą, chronologią życia i pracą tej wciąż fascynującej postaci, która większość swego życia spędziła na Warmii właśnie. Przypadek Jerzego Sikorskiego – bo tak można określić jego pełną pasji, wnikliwą analizę życia Kopernika, prowadzoną od lat – z wielkim astronomem rozpoczęła się bardzo wcześnie, bo już w połowie lat sześćdziesiątych XX wieku. Począwszy od 1966 roku, przez dwa lata, na łamach „Komunikatów Mazursko-Warmińskich” ukazywały się kolejne obszernie artykuły autorstwa Sikorskiego składające się na kalendarium życia Mikołaja Kopernika pod wspólnym tytułem brzmiącym ni mniej, ni więcej tylko *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności*¹. Była to faktograficzna baza, ulegająca w kolejnych latach następnym rozszerzeniom i uzupełnieniom. W 1968 roku nakładem Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie pojawiła się odbitka zawierająca zebrane pod tym samym tytułem artykuły z „Komunikatów Mazursko-Warmińskich” wraz z poprawkami i uzupełnieniami². Ten zbiór o objętości 158 stron można uznać za protoplastę dzisiejszej wersji kalendarium. Była to również solidna podstawa do dalszych badań szczegółowych nad życiem wielkiego astronoma, które znacząco rozwinął w swej fundamentalnej pracy *Regesta Copernicana* z 1973 roku inny wielki znawca Kopernika – prof. Marian Biskup. Pisał on we Wstępie do swej pracy: „Uznając w pełni pionierską rolę publikacji Sikorskiego i doceniając włożony w nią trud, stwierdzić trzeba, że utorowała ona i ułatwiła drogę do przygotowania wydawnictwa *Regesta Copernicana*, odpowiadającego już potrzebom nie tylko doraźnym, okolicznościowym, ale w całej pełni naukowym. Podkreślić przy tym należy, że dalsze prace Sikorskiego oparte na źródłowym materiale warmińskim wyjaśniły

¹ Zob. J. Sikorski, *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” (dalej: KMW) 1966–1967, nr 2 (92), nr 3 (93), nr 4 (94), nr 1–2 (95–96).

² Zob. Idem, *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności*, Olsztyn 1968. W skróconej wersji materiał ten został opublikowany również w monografii zbiorowej *Kopernik na Warmii* wydanej w pięćsetną rocznicę urodzin wielkiego astronoma. Zob. Idem, *Mikołaj Kopernik na Warmii Kalendarium życia i działalności*, w: *Kopernik na Warmii*, red. J. Jasiński, B. Koziello-Poklewski, J. Sikorski, Olsztyn 1973, s. 427–520.

szereg kwestii, szczególnie związanych z lokalizacją tzw. kurii kopernikowskiej i należących do niej folwarków”³.

Uzupełniające się prace obu badaczy pozwoliły uzyskać coraz pełniejszy obraz życia i różnego rodzaju działalności mistrza z Fromborka, a także wypracować przejrzystą dla czytelnika metodę prezentacji tych ustaleń. Sikorski w omawianej tutaj pracy kontynuował przyjęty schemat kalendarium polegający na wprowadzającym wpisie opatrzonym kolejnym numerem i datą, uzupełnionym często obszernym komentarzem, w którym autor szczegółowo objaśnia kwestie źródłowe i kontekstowe. Taki układ pozwala utrzymać przejrzystość tego jakże gęstego tekstu oraz zawrzeć niezbędne informacje bibliograficzne, tak aby nie rozbić jego konstrukcji. Służą temu również licznie zastosowane skróty, których oddzielny wykaz może czytelnik znaleźć na początku książki.

Oprócz własnego bogatego dorobku badawczego oraz prac Mariana Biskupa Sikorski odwołuje się do materiału źródłowego, w tym opracowanego oraz do obszernego katalogu dokonań autorów, którzy zajmowali się osobą i życiem Mikołaja Kopernika na przestrzeni ostatnich niemal dwustu lat. Wśród najczęściej przytaczanych autorów znajdziemy m.in. Ludwika Antoniego Birkenmajera, Hansa Schmaucha, Karola Górskiego, Teresę Borawską, czy twórców artykułów publikowanych na łamach „Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands”.

Jako osoba od sześćdziesięciu lat zajmująca się profesjonalnie Kopernikiem, dr Jerzy Sikorski podkreśla własne, nieco odrębne podejście badawcze do pewnych kwestii szczegółowych związanych z metodologią owej pracy. Sam wyjaśnia pewne zagadnienia w poprzedzającym całość książki Wstępie. Począwszy od rzeczy drobniejszych – jak np. przywiązanie do formy nazwiska stosowanej oryginalnie przez daną postać historyczną wbrew tradycji historiograficznej: tak np. w przypadku Tiedemana Gisego, a nie Giesego – do stawiania daleko idących hipotez, czy rozbudowywania pewnych wniosków – i tu pytanie już do innych wytrawnych kopernikologów: czy ponad miarę? Ja sam nie jestem w stanie na tak postawione pytanie oczywiście odpowiedzieć, niemniej warto zaznaczyć te miejsca, które nawet sam autor zaznacza jako hipotetyczne.

Tak jest w przypadku przyjętego przez autora założenia, że Mikołaj Kopernik musiał w 1506 r. uczestniczyć u boku biskupa Łukasza Watzenrodego w wyprawie do Wilna na dwór Aleksandra (zob. nr 37–38, s. 44–47), czy też jego rzekomego uczestnictwa – znowu u boku swojego wuja i mentora – w zjazdach stanów Prus Królewskich w latach 1503–1509 (zob. nr 24, 25, 34, 40, 42, 47, 49, 50, 56, 58, 59 – rozdział „Mikołaj Kopernik w Lidzbarku (Jesień 1503 – maj 1509)”). Jak zresztą podkreślił

³ M. Biskup, *Regesta Copernicana*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 7. Prof. Biskup odnosi się tu również do kolejnego obszernego artykułu J. Sikorskiego – zob. J. Sikorski, *Wieża, dom i obserwatorium fromborskie Mikołaja Kopernika*, KMW 1969, nr 4 (106).

sam autor we Wstępie – również tę graniczną datę końcową pozwolił sobie ustalić na podstawie domniemania, wynikającego z faktu ofiarowania specyficznego prezentu Watzenrodemu przez Kopernika (zob. nr 62, ss. 64–65), a niekoniecznie twardego zapisu źródłowego.

Dr Sikorski niczego w tym względzie nie ukrywa. Jak sam pisze: „[...] zdecydowano się uwzględnić w niniejszej chronologii wszystkie domniemania – a więc także wszystkie domniemane wyjazdy i wszystkie domniemane czynności Kopernika, które mogłyby zasługiwać na uwagę, choć nie znajdowały bezpośredniego odzwierciedlenia w źródłach – w każdym wypadku jednak starając się je uzasadnić” (zob. Wstęp, s. 9). I tu powracam do sformułowanej przeze mnie wyżej wątpliwości – to, co dla jednych będzie stanowić wyraz z jednej strony uczciwości, ale również wyobraźni i odwagi badawczej, u innych może budzić obiekcje, czy autor nie przyjmuje pewnych założeń zbyt pochopnie.

Jak nadmieniałem, nie ważę się tego rozstrzygnąć, podam jednak inny przykład, dotyczący opisu momentu śmierci Mikołaja Kopernika i domniemania przez autora bezpośredniej przyczyny zgonu. Sikorski wywodzi, że był nią wstrząs spowodowany ujrzeniem drukowanej wersji swego kluczowego dzieła *De Revolutionibus* z niemożliwymi do zaakceptowania przez niego zmianami. Autor reinterpretuje sformułowanie Tidemana Gisego brzmiące „dzieło zaś swoje w całości ujrzał dopiero w dniu zgonu”, nadając mu nowy sens i interpretując zapis jako znaczący tyle, co „Zgon zaś nastąpił dopiero wtedy, gdy ujrzał swoje dzieło w całości” (zob. nr 563, s. 263–267). W punkcie 3 obszernego komentarza do nr. 563 Sikorski argumentuje na rzecz tej tezy, opisując szczegółowo kontekst medyczny trwającej choroby Kopernika i posiłkując się ustaleniami badawczymi doktora Stanisława Flisa. I choć wywód Sikorskiego brzmi prawdopodobnie, to jednak hipoteza pozostaje wyłącznie hipotezą, twierdzeniem, które trudno traktować na równi z innymi udowodnionymi źródłowo zapisami z życia wielkiego astronoma.

Tęgo rodzaju wyrażnie widoczna w niektórych miejscach książki tendencja autora do nadmiernie daleko idącej interpretacji niektórych faktów nie zmienia jednak faktu, że praca *Mikołaj Kopernik na Warmii Chronologia życia i działalności* stanowi kolejną fundamentalną w dorobku Jerzego Sikorskiego pozycję z zakresu polskiej kopernikologii, i co najważniejsze – zebraną w zwartej formie. Treść zasadniczą – Chronologię – dopełnia Dodatek zawierający spis kanoników warmińskich w kolejnych szesnastu kanonikatach, pełniących swe funkcje w okresie życia Mikołaja Kopernika oraz zestawienie dotyczące kanonickich ołtarzy i pochówków. Książka wyposażona jest ponadto w indeks osobowy. Warto na koniec jeszcze raz uczciwie zaznaczyć, że krytyczna recepcja tej pracy w pełnym znaczeniu tego słowa i w szczegółowym ujęciu wykracza poza zakres oraz kompetencję autora niniejszego omówienia.

Aby niewątpliwie godna polecenia praca wykonana przez dr. Jerzego Sikorskiego wybrzmiała w spektrum nieco bardziej uniwersalnym, Instytut Północny przygotował również anglojęzyczne tłumaczenie książki w formie e-publicacji, dostępnej nieodpłatnie na stronie internetowej placówki oraz na platformie Google Books. Przy okazji tego wydania udało się autorowi uzupełnić wywód w istotnej kwestii, jaką była osobista relacja Mikołaja Kopernika z Anną Schilling wraz z wysuniętą supozycją, że mogła być ona osobą wyznania luterńskiego. Choć i te fragmenty są w mojej opinii obciążone piętnem wspomnianej wyżej hipotetyczności czy zbyt daleko idącej psychologizacji postaci historycznych, to stanowią również dowód na niesłabnące zainteresowanie badacza tematyką jego dociekań, a także stanowią element swoistej *licentia poetica* dr. Jerzego Sikorskiego. Warto również wspomnieć, że w procesie przygotowania anglojęzycznej e-publicacji *Nicolaus Copernicus in Warmia Chronology of his life and activities* udało się wyeliminować drobne błędy i niekonsekwencje, którymi była obciążona polska wersja książki.

Reasumując, warto, aby publikacja tego rodzaju fundamentalnych prac — zarówno w wersji polskojęzycznej drukowanej, jak i anglojęzycznej powszechnie dostępnej elektronicznej — stała się powszechną praktyką. Być może omawiane wyżej wydawnictwo stanie się jej zwiastunem. Pozwoliłoby to na prezentowanie istotnych poznawczo treści w możliwie najszerszym kontekście, czego wszyscy sobie niewątpliwie życzymy.